



Az eltűnt idő nyomában

Nincs időnk. Elni sincs időnk. Semmire sincs időnk Valahová elsikkad az idő

Elhatároztam, hogy megvallatom ez ügyben — az olvasó szíves engedelmével — a dédnagyapám. Valamit, a legszükségesebbet, a portréjához.

Száz évvel ezelőtt a java férfikorát élte, harminc és négyven között. Morzsolgatta a maga újtól újig — azaz betakarítástól betakarításig — kerekedő, falusi életét; tette a dolgát azon a kis darab földön, amelybe megkapaszkodott.

Gyerekefjével vészelte át 1848—49-et, kimaradt később — úgy tudom, kimaradt — az esedékes háborúkból, s bizony a szülővidékén túl nem sok világot látott.

Nó, de megvolt a józan esze ahhoz, hogy a saját világában eligazodjék; értett ahhoz, ami a dolga volt, és egyebekhez is megpróbált érteni. Saját kezűleg megcsinálta a faluban az első szélrostit, valahol a környéken kileste, hogyan ütik napraforgóból az olajat (a családi szájhagyomány szerint csak az ablakon leskelődött, mert — szándékát megsejtve — nem bocsátották megjelbb), és otthon, az udvar sarkában szerkesztett egy olajútót.

Arról sincs adatom, hogyan foglalt állást abban a vitában, amely az idő tájt kavarta fel a falu nyugalmát: a miskolc—budapesti vasútvonal a tervek szerint éppen a szélső házaknál haladt volna el, nagy volt a riadalom állítólag: még aztán az a tüzet okádó gőzös felpörköli a falut!

A sok tiltakozás, petíció különben eredménnyel járt, sikerült a szomszéd falu határáig kitolni a vasutat (vele együtt, persze, az állomást is, s azóta ezt a sikert naponta lemérhetik — jövet-menet az állomásra, duplán is lemérhetik — az utódok nemzedékei)

Hát igen — bólogat most a dédnagyapám — ki láthatta azt előre, mi lesz a vasútból! Ugye, mi még azt is meggondoltuk, ha át kellett gyalogolni vagy kocsikázni Kövesdre, pedig az csak tíz kilométer. Pestre meg? Ohó, Pestre száz ember közül ha öt egyáltalán eljutott. Hetekig az a nagy keszülődés, az a hercehurca: milyen idő lesz, le ne sántuljon a ló, hol szálljunk meg az úton. Most meg ugye, Miskolctól Pestig két óra. Mennyi időt nyert azóta az ember! Amit sokkal-sokkal értelmesebben eltöltött, mint a rossz utakon az a lelket kirázó zötyögés. Hát még repülőlével! Órák alatt annyi út, mint azelőtt hetekig, hónapokig. Ha valamit irigyek tőle, azt a sok megnyert időt leginkább Akármit nézek, ma minden százszor gyorsabb, könnyebb ezzel a tömördek géppel tömördek időt nyert az emberiség! Nektek maiaknak borzasztó sok jóra való időtök lehet.

Időnk? Eppen, hogy az nincs! Hiszen semmire nem jut elég időnk, épp az a nagy gondunk. A legfontosabb dolgainkat is csak elkapkodjuk, az egész életünk sietség, rohanás, hajsz.

Ne bolondozzál velem — csóválja fejét dédnagyapám. — Hát épp most sorolom, milyen tömördek időt takarít meg a mai emberiségnek a vonat a repülő, az autó — és ezzel meg el se kezdtem jószerint. Hát még az a rengeteg munkagép! Vegyük csak azt: a kombájnnal egy ma arató legalább ötvenszer hamarabb letakarítja ugyanazt a táb lát, mint a kaszával a régi arató. Ohó, azt még nem is számoltam: el is csépel! Tudod, hányszor kell addig körbe-körbe hajtani a nyomtató lovat, míg annyi magot összesöpörhetünk a szérűn amennyit egyszerre ürít a kombájnnal?

Ezek tények, én ezeket nem vitatom — bólintok. — De az is tény, hogy nincs időnk. Nem nyertük mi azt az időt meg.

Csak ti nyertétek meg, nem veszhetétek az el! — így a dédnagyapám, már némi bosszúsággal az értetlenségem miatt. — Hát ide figyelj. Vegyük csak az asszonyokat! Tudod, mi az: a tüzelőt mindennap bekészíteni, aztán tüzet rakni a szabad kémény alá... vagy akár az újmódi masinában a konyhán.

aztán szemmel tartani vetni rá, mikor csak ki ne aludjon, mikor úgy égen, ahogy a szükség kívánja. Még akkor nem számoltam, hogy a fát én vágom ki, felfűrészelem, felhasogatom, a gyújtót felaprítom. Látod, ezt az egész tortúrát a mai asszony egy csettintéssel elintézi: csettint egyet a gázongyújtóval, begyújtja a gáziparhétot. Hát ez rengeteg idő, nem?

Es ugyanígy: ha elkezdénem sorolni a vizet télen-nyáron, esőben-fagyban bekészíteni az ivóvizet, a mosóvizet most, ugye, megcsavarja azt a rézcápot a falban, annyi az egész. Hát csak-csak megnyertétek azt a rengeteg időt! — Vagy a világítás. Nem kell mécsessel, petróval bűdösködni, csak egyet kattint a falon, és micsoda fényesség! Vagy a nagymosás. Ugye, átöltött kimosza a gép, de mostanában már ki is csavarja. En nem is tudom, mit csinál egy mai asszony egész nap, mivel tölti az idejét. Hát jóformán már semmi dolga nem maradt.

Jaj, ezt nehogy valaki asszony meghallja — mondom. — Ha van egy akármilyen kis család, egy-két növegető gyerek, azt se tudják szegény asszonyok, hol a fejük.

Egy-két gyerekkel? — kérdi most már végképp bizalmatlanul a dédnagyapám. — Nem nyolc-tízét mondtál ugye, hanem egyet-kettőt? Ide figyelj. Miért akarod te velem mindenáron a bolondját járattatni? Hát az a tömördek idő mégiscsak valakié lett, hová sikkasztották!

Idő, idő — legyintek, tovább már nem titkolható, de azért tiszteletudó indulattal. — Szeretnénk mi azt a kifogyhatatlan, ráérős időt, ami dédnagyapáméknak még megvolt! No, nem tavasztól őszig, azt ne bolygassuk. De október elején, szüretkor már kezdődött a lazítás — amikor meg forrásnak indult a műrci, végigkóstolni a pincésort, jöttek a lagzik, a disznótorok, a szomszédolások, a farsangolások, a bálozások. Hol van a mai embernek annyi ráérős ideje, mint ami megvolt a falun még akármelyik száz évvel ezelőtt!

Ezt te komolyan te komolyan beszélsz? — hőkken meg a dédnagyapám, és nagyon elgondolkodik. — Mert az lehetőség, látod, hogy a hiba mássutt van. Mert úgy is el lehet sikkasztani azt a rengeteg időt, ha mondjuk tíz ember közül csak egy dolgozik, kilenc meg csapkodja a lába szárán a legyet. Mert, ugye azt a kilencet helyettesítették a gépek azóta. Leginkább kilencet — és akkor

meg nagyon takarékosan számolok

— Nem, ez nem így van. Épp hogy meg azokat is munkára fogtuk, akik nem dolgoztak azelőtt, a hajdani urakat is Sőt! A legtöbb asszony ma kereső foglalkozást folytat. Ugyanazon a területen ma nagyjából kétszer annyian élünk, de legalább háromszor annyian dolgozunk.

Nem és nem értem, egyszerűen nem fér a fejembe — hitetlenkedik a dédnagyapám. — Hát a gép helyettesíti az embert igaz? Tíz közül legalább kilence helyettesít így van?

Jó jó — mondom —, de az a kilenc is dolgozik valamit. Valami mást. Lehetséges, éppen a gépet csinálja. Mert igaz hogy kombájnnal ötvenszer gyorsabb az aratás, de a kombájnt is csinálni kell valakinek. Jó, hogy ezek előtt is kellett kézi kaszát gyártani, de ám ezredrésznyi idő az! A kombájnnal gyártásához képest.

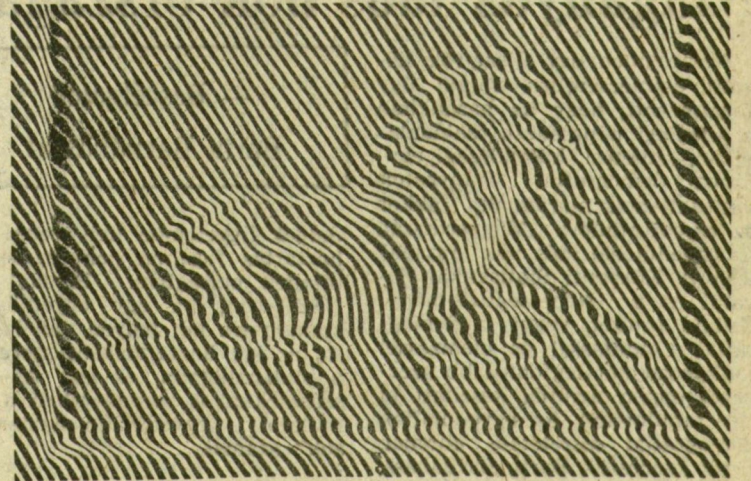
Egyszóval az aratókból mostanára gyársták lettek — bólint dédnagyapám. — De mit nyertétek akkor az egészszel, ha időt nem nyertétek?

Kényelmet mindenestre. Azt mindenképpen nyertünk. Egyebek közt. Mert kombájnnal aratni is százszor könnyebb, de a kombájnt gyártani is százszor könnyebb munka, mint volt régen a kézi aratás. Meg azután még valamit ne felejtünk el! Sokkal többet utazik ma az ember, sokkal többet fogyaszt, sokkal igényesebb egyszóval, sokkal többet él az ember, mint száz évvel ezelőtt. Halad a világ, erről van szó. Dédnagyapám csak hümgel erre, kicsit hihetetlenül még, aztán, ahogy nézelődik az íróasztalomon, egyszerre csak kiemel a sok mindenféle kézirat, levél, lapkivágás közül egy újságcikket, és meglobogtatja dadalman.

Most rajtafogtalak! — En is megtanultam ám olvasni, ha nem is vehettem sok hasznát annak idején. De ládd-e, nézd csak, az újság is azt írja, hogy a gép majd helyettesíti az embert, hódít az automatika, sokkal kevesebb munkaerőre lesz szükség a jövőben, mégis jobban élünk, ott van ni, hát te is tanultál olvasni, nem? Ohó, barátocskám, korábban keljél ahhoz, hogy engem falhoz állíts, elég nem szép, hogy az öregebb iránt — mondja a dédnagyapám, és (hallottam nagyapától, milyen hirtelen ember volt) ezzel rám dörrenti az ajtó.

S talán örökre megnehezítelve a dedunokájára, visszaballag a tizenkilencedik századra.

FEKETE GYULA



VASARELY ZEBRA

LÓDI FERENC

Meditáció

Megyek anyámhoz, Megismerhet?
Fiára néz és sír szegény.
Ki elment, megint százszor elmegy,
álom se hozza őt elem.

Annyi sok sirhant, annyi bánat
elbuktat, mégis jöjj, anyám.
Csókodra nyugtom szomjas szamat,
hogy jólakhamam, — mondanám.

Már nem jössz értem soha, bánom,
pipacs is van, margaréta.
Lásd, itt ringok egy szarkalábon,
s fiad most sír, rogyant, méla.

Tudod, már magam sem találok,
fortélyosak a nappalok
és közelitem már halálom,
sírodra bukva hallgatok.

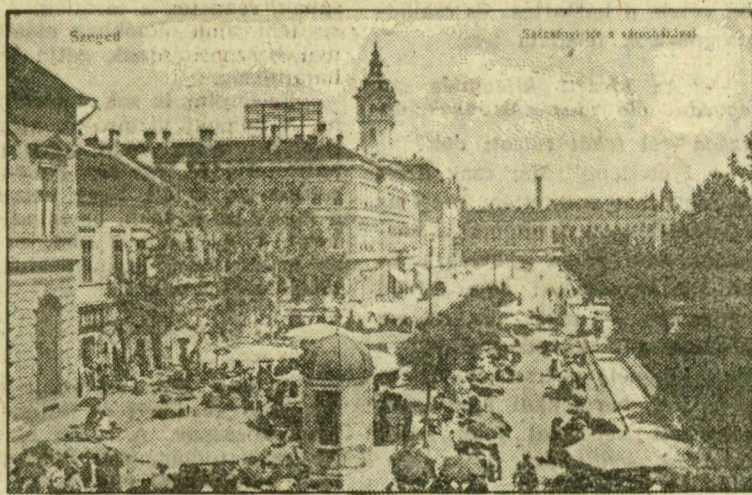
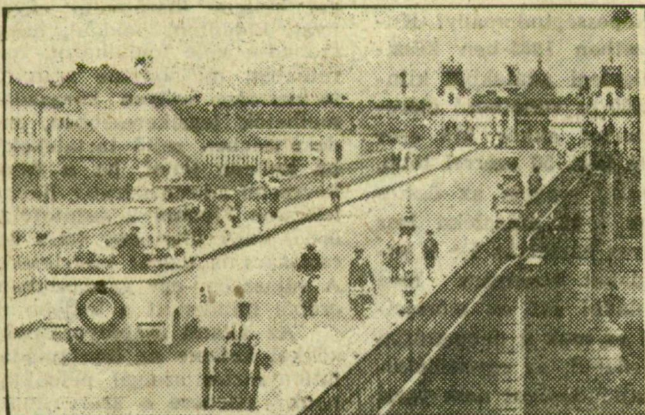
Években lassan utolérlek,
mikor Szent Mihály lován
elmentél, kiáltottam érted,
magamra hagyta túl korán.

Már indulóban vagyok hozzád,
hogy találkozzunk, te meg én.
Arcom angyalok rizsporozzák,
hogy fehér legyenek, kőkemény.

Tudod, ki mélyen szánt a sorban,
hamar meghal, hevíti láng.
Láttam halált már nagy csokorban,
abból az Isten tán kiránt.

Tudom, te édes, szidnál mostan,
hogy elengedtem magamat.
Egyszál kilétem kifosztottam
és maradtam a part alatt.

Régen vagyok már árvaságon,
ha anya nincs, mar semmi sincs.
Ha menekülök, érted vágyom
s nincs hozzád ajtó, sem kilincs.



Küldjön egy képet!

Mennyi szépség van a régi Szegedben?! Képek százai tanúskodnak róla, csak az általunk kapottak közül. Például a most közölték között, amelyek Liebmann Béla gyűjteményéből származnak. A régi közúti hid, így, felülnézetből, amikor még a „balra tarts!” elve volt érvényben a közlekedésben minálunk is, mint most Angliában. És ami éppen átfordul a hidon, kérem, nem tévedés: egy nyitott autóbusz... És a Széchenyi tér (ez eredeti

felőli színes képeslap), amikor a mai Debrecen étterem előtt még piaci forgalom hullámozott 1919-ben, s egy szép kis kioszk is helyet kapott az úttest közepén.

És a harmadik kép. Komor, tragikus idők emléke. A felszabadulás után készült, 1945. január 20-án, a zsidósékház akkor nagyon is komor dísztermében, amikor is a deportáltak után megmaradt sok ezer cipőt próbálták szovjet katonák irányításával összepárosítani.

